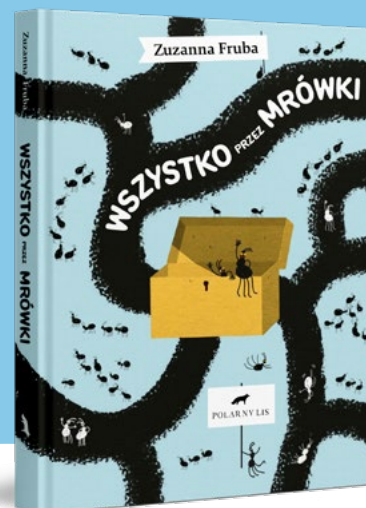

MRÓWKI I LUDZIE

Scenariusz zajęć na podstawie książki Zuzanny Fruby „Wszystko przez mrówki” (Polarny Lis 2026)

Autorka scenariusza: Alicja Szyguła

Grupa docelowa: grupa warsztatowa
8-10 lat

Czas trwania: 90 min

Cele zajęć:

- rozwijanie umiejętności uważnej obserwacji i formułowania wniosków
- wzmacnianie kompetencji społecznych przez empatyczną obserwację zachowań bohaterów książki
- uświadomienie znaczenia współpracy opartej na wzajemnym szacunku
- rozwijanie ciekawości wobec sąsiadów i najbliższego otoczenia
- łączenie pracy twórczej z działaniem społecznie sprawczym

Materiały:

Część 1 — Lektura

- książka „Wszystko przez mrówki”
- ok. 20 skrawków czerwonego papieru
- 2 wydrukowane zdjęcia pożywienia mrówek faraona (resztki kanapki, ogryzek jabłka itp.)

Część 2 — Naukowcy

- ilustracje z książki + cytaty + opis własny na stacjach tematycznych — wydruk A3, masa mocująca lub magnesy (około 6 stacji)
- lupy (prawdziwe lub tekturowe) — dla połowy grupy
- papierowe opaski z czułkami mrówek — dla

drugiej połowy grupy

- karteczki post-it: połowa z symbolem lupy, połowa z symbolem mrówki
- karty obserwacji — po 1 na uczestnika (załącznik 1 i 2)

Część 3 — Skrzynka potrzeb

- pudełka kartonowe (np po butach) ewentualnie płachty kartonowe lub arkusze brystolu A1 z naniesioną siatką prostokątów do wycięcia i złożenia pudełka — 1 na osobę
- nożyczki, klej, taśma klejąca
- kolorowy papier
- flamastry, kredki, ew. farby plakatowe w tubie + szerokie pędzle
- karteczki do zapisywania w dwóch kolorach
- kartki A5 po 1 na osobę
- opcjonalnie do rozdania na zakończenie: słoik wypełniony karteczkami w liczbie większej niż liczba uczestników

Dostosowania dla uczniów ze specjalnymi potrzebami

- **Trudności w czytaniu:** uproszczony rysunek pod opisem stacji; możliwość przeczytania treści na głos przez prowadzącego.
- **Trudności w zapisie:** przy części „Naukowcy” rysowanie odpowiedzi lub opowiadanie; w części 3 zamiast pisania instrukcji dziecko zajmuje się pracą plastyczną lub koncepcyjną

POLARNY LIS

- **Nieśmiałość podczas dramy**— możliwość obserwowania zamiast wchodzenia w rolę, prowadzący wyczulony jest na zgodę bez przymus

Część 1 — Lektura 35 minut

Przygotowanie przed warsztatem

Zapoznaj się z podstawowymi faktami o mrówkach faraona: rozmiar, siedlisko, dieta, komunikacja (feromony i komunikaty dźwiękowe), organizacja kolonii.

Stwórz w sali 1–2 szlaki zapachowe ze skrawków czerwonego papieru (długość ok. 3 metrów każdy) — ukryte, niewidoczne na pierwszy rzut oka. Na końcu każdego szlaku ukryj zdjęcie jedzenia. Przeczytaj książkę i zdecyduj, które partie przeczytasz, a które opowiesz własnymi słowami. Dobrym momentem na czytanie są sceny wprowadzania kolejnych bohaterów-sąsiadów (pan Dziadek, Ta-od kota, Blady).

Zapoznanie: mrówcza perspektywa 5 min.

Zaproś dzieci do zabawy wyobraźni: jesteśmy mrówkami i patrzymy na ludzki świat. Prowadzący zaczyna:

- Lodówka to dla nas biała wieża, z której czasem spada jedzenie.
- Jabłko ma wielkość domu.
- Każda szpara to autostrada albo tunel.
- Stół to jak dach wieżowca — trzeba wspiąć się po nodze.
- Człowiek to olbrzym, którego kroki czujemy jak trzęsienie ziemi.

Jest to okazja, by wprowadzić informacje o mrówkach faraona (mieszkają przy ludziach, żywią się tym, co jedzą ludzie etc.) Zabawa płynnie przechodzi w oglądanie książki: prowadzący kładzie ją na środku i zaprasza dzieci, by zbliżyły się i zbadały ją jak mrówki — można oglądać, dotykać, wąchać. Zagłądacie na wyklejkę, zgadujecie treść po tytule i ilustracjach.

Głośna lektura i opowieść z dramą — 20 min

Prowadzący czyta wybrane fragmenty na głos i opowiada pozostałe partie własnymi słowami. Przy wprowadzaniu kolejnych bohaterów można zachęcić do wcielenia się w nich, np.:

- Dziewczynka zatrzaśnięta w domu

- Sąsiad balansujący na poręczy
- Sąsiadka w kufrze dokarmiana przez mrówki
- Blady i papuga (sąsiad mówi szeptem, papuga parafrazuje pokazując, że uważnie słucha)

Mrówczy alarm dźwiękowy — 5 min

Przerwa tematyczna w trakcie czytania lub tuż po nim. Ruch odpręża i pozwala zintegrować treści. Ustal sygnał (np. szuranie stopami lub pocieranie dłoni). Dzieci ustawiają się w rząd. Pierwsza i ostatnia osoba dostaje kartkę z kodem sytuacji awaryjnej:

Para 1: „Jeden sygnał — Pan Dziadek w niebezpieczeństwie”

Para 2: „Dwa sygnały — Sąsiadka utknęła w kufrze”

Para 3: „Trzy sygnały — Dziewczynka zatrzaśnięta w domu”

Sygnał wędruje metodą głuchego telefonu. Ostatnia mrówka oznajmia, komu trzeba pomóc. Powtórz 2 razy ze zmianą osób otrzymujących kartki.

Szlak zapachowy — 5 min

Prowadzący wskazuje początek szlaku (przygotowanego przed zajęciami). Dzieci wędrują rzędem, szukając kolejnych czerwonych skrawków aż do celu. Porozumiewają się wyłącznie gestami: sygnalizują znalezisko, wspólnie transportują, dzielą się pokarmem. Zadanie nie polega na prędkości ani rywalizacji — liczy się nakarmienie całej grupy.

Część 2 — Naukowcy 20 minut

Przygotowanie przed warsztatem

Rozstaw w sali około 6 stacji tematycznych. Każda stacja to jeden bohater z książki lub jedna sytuacja pokazująca zachowania ludzi i mrówek. Przy każdej stacji umieść: ilustrację z książki (wydruk A3), krótki opis sceny (1–2 zdania) i cytat/cytaty z tekstu

Przykładowe stacje:

- Główna bohaterka w kuchni, na kuchence zupa, drzwi zatrzaśnięte
- Mrówki buszują w odpadkach
- Pan Dziadek na balkonie
- Sąsiadka w kufrze

- Papuga i Blady
- Mrówki na szlakach, przemieszczają się między mieszkaniami
- Wspólna zupa

Losowanie ról — 3 min

Podziel grupę losowaniem karteczek post-it:

- Symbol lupy → badacze mrówek (dostają lupy)
- Symbol mrówki → badacze ludzi (dostają opaski z czułkami)

Przed aktywnością prowadzący zawiera z uczestnikami kontrakt: Dobry naukowiec obserwuje, zanim zapisze. Nie ocenia, nie wyśmiewa — notuje. Lupa powiększa, ale nie zniekształca, czułki badają delikatnie. Zaznacz, że naukowcy mogą współpracować.

Praca przy stacjach — 12 min

Grupy rotują między stacjami. Przy każdej stacji uzupełniają kartę obserwacji w kategorii odpowiadającej danej scenie. Prowadzący krąży i zadaje pytania pomocnicze.

Prezentacja odkryć — 5 min

Pytania do rozmowy:

- Co oba gatunki robią same, co wspólnie?
- W jakich sytuacjach przydaje się bycie osobno, a kiedy bycie razem?
- Wymyślmy “sceny po napisach”: jak dalej może wyglądać życie bohaterów kamienicy?

Część 3 — Skrzynka potrzeb 30 minut

Tu może nastąpić 5-minutowa przerwa

Wprowadzenie — 5 min

Nawiąż do szlaku zapachowego: mrówki mają swoje sygnały, żeby inne wiedziały, gdzie jest pomoc. Skrzynka potrzeb sygnalizuje potrzeby i mówi, gdzie jest pomoc, ale służy ludziom.

Pokaż przykładową skrzynkę i wyjaśnij działanie: wewnątrz dwie przegródki POTRZEBUJĘ I OFERUJĘ oraz karteczki w dwóch kolorach. Zaznacz, że korzystający ze skrzynki decydują się na jawność - wywieszenie prośby na tablicy ogłoszeń albo dyskrecję np przez wybór koloru karteczki (niebieska - potrzeba/oferta jawna, trafia na tablicę sąsiedzkich ogłoszeń, zielona, - potrzeba/

oferta dyskretna, rozpatruje się ją bez ujawniania na tablicy ogłoszeń). Wyjaśnij rolę opiekuna skrzynki. Porozmawiaj, jakie prośby i oferty mogą się tam znaleźć. Kieruj uwagę także na prośby niematerialne.

“mam dużo czystego kartonu, mogę oddać na ściólkę do ogrodu albo twórczość plastyczną”

“w lipcu zapraszam na zbiór mirabelek, możemy urządzić dzień gotowania dżemu”

“potrzebuję pomocy w sprzątaniu, w zamian oferuję to samo - razem łatwiej i różniej”

“wyjeżdżam na kilka dni i potrzebuje pomocy przy podlewaniu kwiatów”

Kartka papieru będzie symbolizować sąsiedzką tablicę ogłoszeń.

Projekt i wykonanie — 20 min

Rozdaj materiały. Ustalcie, który kolor karteczki oznacza treści jawne, a który dyskretne. Uczestnicy przygotowują pudełka i cztery przykładowe karteczki z potrzebami i ofertami.

Prezentacja i zamknięcie — 5 min

Porozmawiajcie, jak realnie mogą funkcjonować wasze pudełka: gdzie je umieścić, kogo wyznaczyć opiekunem, jak łączyć potrzeby z ofertami. Na zakończenie warsztatów prowadzący bez słów, tylko gestami pokazuje słoik z karteczkami i zachęca do zabierania po jednej i przekazywania słoika dalej. Na karteczkach piszemy krótkie “wiadomości na wynos” - lapidarne zdania nawiązujące do zajęć, rysujemy mrówki lub uśmiechy.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

**Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego**

Karta obserwacji badacza mrówek

Instytut Badań nad Mrówkami Faraona | Badacz/Badaczka:

.....
Jesteś naukowcem badającym MRÓWKI FARAONA. Odwiedzaj stacje w sali i notuj swoje obserwacje. Możesz pisać lub rysować.

- Mieszkanie — Gdzie mieszkają? Pojedynczo czy w grupie?

.....
.....

- Jedzenie — Co jedzą i skąd to biorą? Sami czy razem? Czy dzielą się?

.....
.....

- Porozumiewanie się — Jak dają sobie znać, gdy coś się dzieje? Czy rozumieją się dobrze?

.....
.....

- Opieka nad słabszymi — Co robią, gdy ktoś w kolonii potrzebuje pomocy?

.....
.....

- Reagowanie na zagrożenie — Co robią, gdy jest niebezpiecznie? Razem czy każdy osobno?

.....
.....

- Coś zaskakującego — Co Cię najbardziej zaskoczyło?

.....
.....

Wniosek naukowy: Czy mrówki i ludzie są do siebie podobni? W czym?

.....
.....
.....

Karta obserwacji badacza ludzi

Instytut Badań nad Sąsiadami | Badacz/Badaczka:

Jesteś mrówką-naukowcem. Twój instytut bada tajemnicze wielkie stworzenia zwane LUDŹMI. Odwiedzaj stacje w sali i notuj obserwacje. Możesz pisać lub rysować.

- Mieszkanie — Gdzie mieszkają? Jak zabezpieczają dom?

- Jedzenie — Co jedzą i skąd to biorą? Sami czy w grupie? Czy dzielą się?

- Porozumiewanie się — Jak przekazują sobie wiadomości? Dźwięki, zapachy, dotyk?

- Opieka nad słabszymi — Co robią, gdy ktoś potrzebuje pomocy?

- Reagowanie na zagrożenie — Co robią, gdy coś zagraża? Mają plan?

- Coś zaskakującego — Co Cię najbardziej zaskoczyło?

Wniosek naukowy: Czy mrówki i ludzie są do siebie podobni? W czym?
